

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om ett förfarande för små tvistemål

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om ett förfarande för små tvistemål (RP 89/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Jukka Siro, justitieministeriet
- justitieråd Tuija Turpeinen, högsta domstolen
- professor Olli Mäenpää.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- juris doktor Antti Tapanila.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att rättegångsbalken, rättshjälpslagen, lagen om domstolsavgifter, lagen om domstolspraktik, lagen om insändande av vissa handlingar till domstolar och lagen om grupptalan ändras. De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 april 2026. I propositionen ingår ett avsnitt om lagförslagens förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen. Regeringen anser att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet lämnar utlåtande i ärendet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) Regeringen föreslår att rättegångsbalken kompletteras med ett nytt 6 a kap. om behandling av små tvistemål. Det föreslås att det i förfarandet för små tvistemål ska handläggas tvistemål som grundar sig på ett hyresförhållande för en bostadslägenhet och som avser högst 10 000 euro. Även andra yrkanden än sådana som kan mätas i pengar kan handläggas i förfarandet, om de baserar sig på ett hyresförhållande för en bostadslägenhet. Saken ska emellertid handläggas som ett fullskalligt tvistemål om handläggning i förfarandet för små tvistemål inte är lämplig på grund av målets art och omfattning. Parterna kan inte avtala om rättegångsförfarandet.

(2) Enligt motiven (s. 11) är propositionens primära syfte att förbättra tillgången till rättslig prövning och därigenom människornas rättsskydd.

(3) De föreslagna bestämmelserna är betydelsefulla främst med avseende på grundlagens 21 §. Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol som är behörig enligt lag. Enligt 2 mom. i samma paragraf ska garantierna för en rättvis rättegång, såsom offentlighet vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring, tryggas genom lag. Grundlagens bestämmelse hindrar inte att man genom lag stadgar om smärre undantag från rättsskyddsgarantierna, under förutsättningen att undantagen inte ändrar rättsskyddsgarantiernas ställning som huvudregel eller riskerar individens rättighet till rättvis rättegång (se RP 309/1993 rd, s. 78, GrUU 4/2010 rd, s. 3/II). Enligt motiveringen till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna förutsätter paragrafen att en rättvis rättegång och god förvaltning förverkligas som helhet (RP 309/1993 rd, s. 77/I). Därutöver ger den ett institutionellt skydd för de viktigaste elementen i denna helhet.

Användning av e-tjänsten

(4) Enligt propositionen ska parterna lämna in stämningsansökan, svaromålet och merparten av andra handlingar till tingsrätten via e-tjänsten, om inte tingsrätten av särskilda skäl tillåter att en part lämnar in en handling på något annat sätt. Om parten inte gör så, har handlingen inte de verkningar som avsändaren har avsett att den ska ha. Till exempel avvisas en stämningsansökan som lämnas in på något annat sätt än via e-tjänsten.

(5) Man kan frånga skyldigheten att använda e-tjänsten av särskilda skäl. Enligt propositionsmotiven (s. 78) är detta möjligt till exempel om en parts förmåga att sköta ärenden i e-tjänsten till exempel på grund av hög ålder eller funktionsnedsättning är klart sämre än vanligt. Beslutet om undantag fattas av domstolen.

(6) Det föreskrivs separat i lag när bestämmelserna om e-tjänsten träder i kraft.

(7) Den föreslagna regleringen är inte av helt nytt slag. Vissa käranden ska med stöd av 5 kap. 3 a § i rättegångsbalken, som stiftats med grundlagsutskottets medverkan, redan nu lämna in stämningsansökan i ett summariskt tvistemål till tingsrätten i elektronisk form via ett informationssys-

Utlåtande GrUU 58/2025 rd

tem eller e-tjänsten. En stämningsansökan som har lämnats in på något annat sätt ska avvisas. Enligt grundlagsutskottets mening kunde skyldigheten att göra en elektronisk stämningsansökan anses vara ett ordinärt och godtagbart processuellt krav (GrUU 4/2018 rd, s. 2). Utskottet betraktade inte den föreslagna regleringen som problematisk vare sig med avseende på grundlagens 21 § om rättsskydd eller 6 § om jämlikhet.

(8) Grundlagsutskottet anser att den föreslagna regleringen, som på det sätt som beskrivs ovan kan frångås genom ett domstolsavgörande, inte är problematisk med avseende på grundlagen.

Begränsning av bevisning

(9) I 6 a kap. 13 § i rättegångsbalken föreslås det att tingsrätten kan avvisa bevisning också om det är motiverat för att främja att målet handläggs på behörigt sätt.

(10) Bestämmelser om att avvisa bevisning finns redan nu i 17 kap. 8 § i rättegångsbalken, enligt vilken domstolen ska avvisa bland annat bevisning som gäller en omständighet som inte inverkar på saken eller annars inte behövs. Bestämmelsen har kommit till med grundlagsutskottets medverkan i samband med reformen av bevisningslagstiftningen (GrUU 39/2014 rd). Med stöd av den föreslagna 6 a kap. 13 § i rättegångsbalken blir tingsrättens möjligheter att begränsa den bevisning som läggs fram i ett mål mer omfattande än med stöd av 17 kap. 8 §.

(11) Den föreslagna regleringen utvidgar tingsrättens möjligheter att avvisa bevisning och ger domstolarna relativt omfattande prövningsrätt när det gäller att avvisa bevis. Enligt propositionsmotiven (s. 79) innebär avvisandet i praktiken att en part inte får låta ett utsett vittne förhöras eller lägga fram skriftliga bevis. Grundlagsutskottet anser att rätten att förhöra eller låta förhöra vittnen samt kravet på lika processuella medel är element i en rättvis rättegång (GrUU 31/2005 rd, s. 4, GrUU 7/2000 rd, s. 6, GrUU 5/1999 rd, s. 6, RP 309/1993 rd, s. 78—79).

(12) Med tanke på bedömningen av den föreslagna regleringen är det framför allt av betydelse att tingsrätten i ljuset av de allmänna principerna för rättegångsförfarandet och Europadomstolens avgörandepraxis ska beakta principen om parternas likställdhet när den prövar ett ärende (se t.ex. Pönkä mot Estland 8.11.2016, Dombo Beheer B.V. mot Nederländerna 27.10.1993 och Ankerl mot Schweiz 23.10.1996). Likaså är det klart att beslutet om avvisande också enligt den föreslagna 6 a kap. 17 § i rättegångsbalken ska motiveras på behörigt sätt. När den föreslagna regleringen tillämpas jämlikt och besluten om avvisande motiveras på behörigt sätt är den enligt grundlagsutskottet inte problematisk med avseende på en rättvis rättegång enligt 21 § i grundlagen.

Utvidgning av förfarandet

(13) Enligt utredning till grundlagsutskottet är bakgrunden till lagstiftningsprojektet iakttagelser om att antalet tvistemål i Finland är exceptionellt lågt i internationell jämförelse, även om tvistemålsprocessen anses vara av hög kvalitet. Enligt en rapport av Europarådets ständiga kommission CEPEJ är antalet tvistiga civil- och handelsrättsliga mål lägre i Finland än i någon annan av de 50 undersökta staterna. Särskilt antalet mindre tvistemål har minskat.

Utlåtande GrUU 58/2025 rd

(14) Grundlagsutskottet har påpekat att de grundläggande rättigheterna att få en rättvis rättegång och att få sin sak behandlad utan dröjsmål är viktiga hörnstenar i rättsstaten (GrUU 5/2018 rd, s. 2, GrUU 12/2017 rd, s. 2, GrUU 14/2016 rd, s. 9, och GrUU 29/2014 rd, s. 2). Utskottet har också understrukit att basfinansieringen av domstolarna och andra myndigheter som ansvarar för att rättstryggheten tillgodoses måste garanteras också i ett ekonomiskt besvärlig läge (GrUU 19/2016 rd, s. 4, GrUU 14/2016 rd, s. 9, GrUU 9/2016 rd, s. 5, och GrUU 29/2014 rd, s. 2). Utskottet menar att det i ett längre perspektiv är nödvändigt att genomdriva lämpliga reformer med avseende på rättsvårdens struktur, processer m.m. och att göra insatser för att förbättra rättstryggheten så att den ligger på en nivå som motsvarar kraven i grundlagen och de konventioner om de mänskliga rättigheterna som är förpliktande för Finland (GrUU 19/2016 rd, s. 4).

(15) Grundlagsutskottet noterar att den föreslagna lagstiftningen gäller en mycket snäv ärendegrupp. Utskottet uttrycker allvarlig oro över de problem med tillgången till rättslig prövning som ligger bakom propositionen och anser att det är ytterst viktigt att man så snart som möjligt försöker utvidga tillämpningsområdet för förfarandet för små tvistemål med beaktande av erfarenheterna av det nu föreslagna förfarandet. Grundlagsutskottet påskyndar också andra projekt som förbättrar tillgången till rättsskydd och en rättvis rättegång. Utskottet uppmanar statsrådet att se allvarligt på frågan.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 18.12.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Teemu Keskisjärja saf
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Mira Nieminen saf
medlem Onni Rostila saf
medlem Henrik Vuornos saml
ersättare Maaret Castrén saml
ersättare Markku Eestilä saml
ersättare Jani Mäkelä saf
ersättare Hanna Räsänen cent.

Utlåtande GrUU 58/2025 rd

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.